

Parhaita käytäntöjä jakamassa: kääntämisen ja tulkkauksen opetusmenetelmävaranto

Miten saada opetukselliset ideat kiertoon nopeasti ja vaivatta? Miten vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa ja saada vertaistukea silloinkin, kun kollega on kaukana? Tässä artikkelissa esittelemme aloitteen, joka pyrkii vastaamaan näihin haasteisiin: kääntämisen ja tulkkauksen opetusmenetelmävarannon. Menetelmävaranto on perustettu Itä-Suomen yliopistossa keväällä 2014. Se sijaitsee yliopiston Wiki-alustalla ja on sieltä käsin kaikkien Suomen yliopistoissa työskentelevien kääntämisen ja tulkkauksen opettajien käytössä. Varannon avulla opettajien hiljainen tieto saadaan kiertoon, ja virtuaalinen ammattiyhteisö luo puitteet opettajien vertaistuelle yli yliopistorajojen. Käyttäjiä on tällä hetkellä 50 ja opetusmenetelmäkuvauksia ja muita aineistoja lähes 60. Varantoa kehitetään jatkuvasti muun muassa työpajatyöskentelyn avulla.

Teoriatausta: hiljainen tieto kiertoon virtuaalisen vertaistuen kautta

Ajatus varannon perustamisesta syntyi spontaanisti, mutta idealle löytyy myös teoreettista taustaa. Tietyn alan – tässä tapauksessa kääntämisen ja tulkkauksen – opettajille kertyy opetustyössä *hiljaista tietoa*. Hiljaisella tiedolla tarkoitetaan kokemukseen perustuvaa, usein dokumentoitua tontta ja jopa tiedostamatonta ymmärrystä alan opettamisesta sekä toimivista opetusmenetelmistä ja -käytännöistä (Paloniemi, 2008, 264). Tämä hiljainen tieto olisi tärkeää tiedostaa, sanallistaa ja saada tehokkaasti kiertoon.

Mentorointi on todettu hyväksi keinoksi siirtää osaamista esimerkiksi liike-elämässä ja opettajien koulutuksessa (Heikkinen & Huttunen, 2008, 203). Alun perin mentoroinnilla on tarkoitettu tilannetta, jossa kokenut työntekijä neuvoo nuorempaa, mutta nykyään mentorointi voi tarkoittaa laajemmin vertaismentorointia tai *vertaistukea*: omaa toimintaa kehitetään jakamalla kokemuksia vertaisryhmässä (Heikkinen & Huttunen, 2008, 204–205). Kirjoittajien kokemusten mukaan vertaisryhmätyöskentelyä hyödynnetäänkin runsaasti yliopistopedagogisissa opinnoissa, mutta alakohtaista vertaistukea on tarjolla huomattavasti vähemmän. Työnantajan järjestämiä mahdollisuuksia opettajien vertaistukeen on niukasti, jos ollenkaan, joten hiljaista tietoa jaetaan lähinnä kahvipöytä- tai käytäväkeskusteluissa. Tällaisena vertaistuki hyödyttää vain samassa laitoksessa työskenteleviä tuttuja kollegoja.

Viime aikoina kehittyneet *virtuaaliset ammattiyhteisöt* osoittavat, että vertaistuen ei tarvitse rajoittua tutulle käytävälle tai edes oman yliopiston sisälle (Lin, Lin, & Huang, 2008; Hofman & Dijkstra, 2010). Virtuaalinen ammattiyhteisö on tietyn alan ammattilaisten muodostama yhteisö, jolla on yhteinen kiinnostuksen kohde tai tavoite (tässä tapauksessa kääntämisen ja tulkkauksen opetuksen kehittäminen) ja joka pyrkii tavoitteeseensa virtuaalifoorumia hyödyntäen (Lin ym., 2008, 743; Hofman & Dijkstra, 2010, 1033). Opettajien virtuaalisyhteisöt voivat edistää käytänteiden

kehittämistä (Hofman & Dijkstra, 2010). Tehokkaimmin näyttävät toimivan yhteisöt, joilla on mahdollisuus vuorovaikutukseen myös kasvokkain reaali maailmassa (Matzat, 2013).

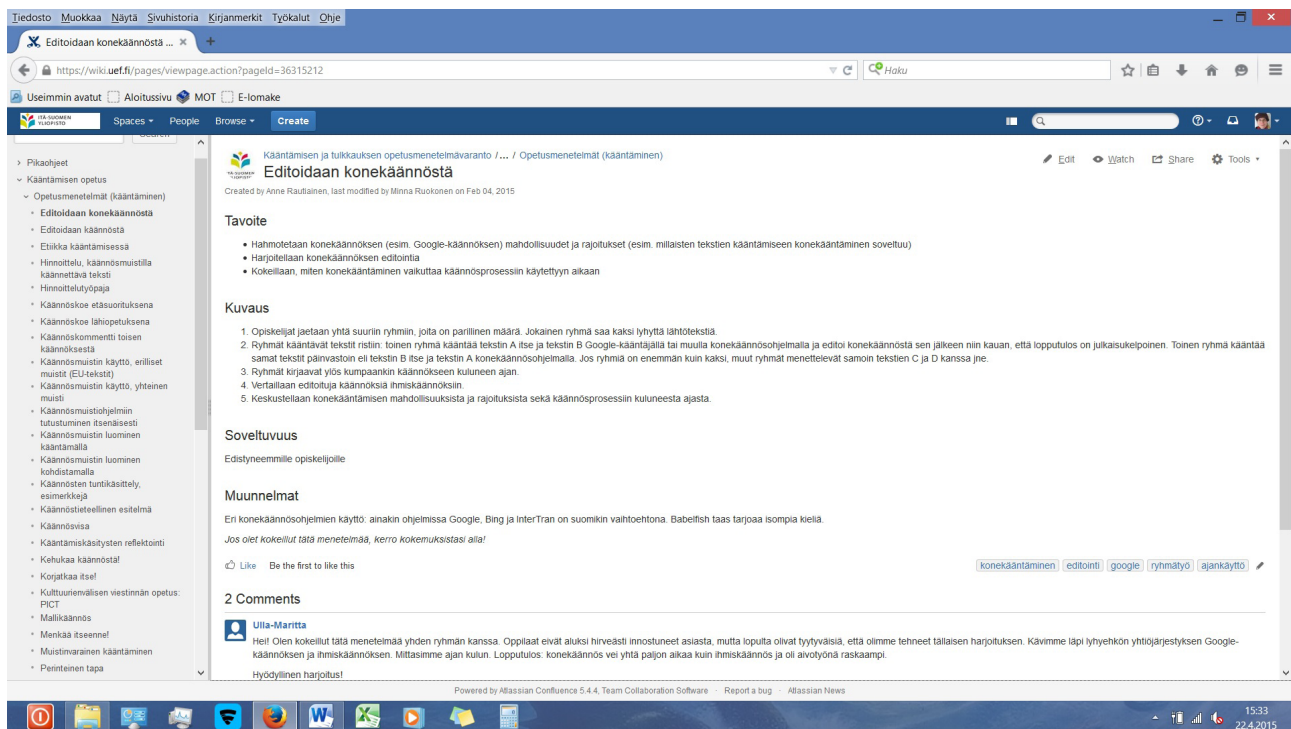
Seuraavaksi kuvaamme varannon taustaa, toiminta-periaatteita ja tuloksia hiljaisen tiedon, vertaistuen ja virtuaalisten ammattiyhteisöjen käsitteiden pohjalta.

Miksi varantoa tarvitaan?

Kääntämisen ja tulkkauksen opetus on luonteeltaan aktivoivaa taito-opetusta, jossa kehitetään samanaikaisesti montaa eri taitoa (kahden kielen taitoa, kulttuuritietoutta, tiedonhakutaitoa jne.). Opetuksessa ja harjoituksissa harjoitellaan tyypillisesti ongelmanratkaisua ja tiedon soveltamista työelämän kokonaistilanteita simuloiden. Opetus on haastavaa ja vaatii opettajalta monenlaista osaamista.

Tukea erityisesti opetusmenetelmiin on kuitenkin tarjolla niukasti. Kääntämisen opettajilta, kuten muultakaan yliopiston henkilökunnalta, ei yleensä edellytetä pedagogista koulutusta. Opettajat voivat suorittaa yliopistopedagogisia opintoja työnsä ohella, mutta tällöin jokainen joutuu itse miettimään, miten soveltaa uusia pedagogisia valmiuksiaan kääntämisen ja tulkkauksen opetukseen. Lisäksi ainakin kirjoittajien kokemuksen mukaan monet yliopistopedagogiikan opinnoissa käsitellyistä opetusmenetelmistä sopivat ensisijaisesti luento-opetukseen.

Käännöstutkimuksessa kääntämisen opettamista on käsitelty jonkin verran. Esimerkiksi kääntäjän ammatillisia kompetensseja on tutkittu, ja niille on määritelty Euroopassa yleisesti hyväksytyt päälinjat (EMT expert group, 2009). Vähemmän on tarkasteltu sitä, miten kompetensseja tulisi opettaa. Esimerkiksi Kiraly (2000) ja Kelly (2005) soveltavat pedagogisia teorioita kääntämisen opetuksen suunnitteluun, mutta tarjoavat vain niukasti esimerkkejä konkreettisista opetusmenetelmistä (ks. kuitenkin Kelly, 2005, luku 6). Tutkimukseen perehdyttyäänkin opettaja jää yksin kehittämään omat sovelluksensa ja selvittämään

Kuva 1. Esimerkki menetelmäkuvauksesta

yrityksen ja erehdyksen kautta, millaiset menetelmät toimivat. Mistä siis tukea, käytännön neuvoja ja voimavaroja opetuksen kehittämiseen?

Varannon perustaminen ja toimintaperiaatteet

Kääntämisen ja tulkkauksen opetusmenetelmävaranto on kehitetty Itä-Suomen yliopiston filosofisen tiedekunnan humanistisella osastolla, vieraiden kielten ja käännöstielen oppiaineryhmässä. Varanto on tarkoitettu kaikille kääntämisen ja tulkkauksen opettajille niissä yliopistoissa, jotka tarjoavat käännöstieteellistä koulutusta (Helsingin, Itä-Suomen, Tampereen, Turun ja Vaasan yliopistot). Varanto ei ole julkinen, vaan sinne voi liittyä ottamalla yhteyttä ylläpitäjiin.

Varannon kehittäminen sai alkunsa syksyllä 2013 kääntämisen ja tulkkauksen opettajien kehitystapaamisessa, jossa Päivi Kuusi esitteli Tampereen yliopistossa koottuja opetusmenetelmiä ja ehdotti, että menetelmiä alettaisiin kirjata yhteiseen varantoon. Wiki-sivuston perustivat helmikuussa 2014 tämän artikkelin kirjoittajat ja varannon ylläpitäjät Päivi Kuusi, Anne Rautiainen ja Minna Ruokonen. Käyttäjille varanto avattiin huhtikuussa 2014 sivustolla <https://wiki.uef.fi/>. Wiki-sivun laatimiseen on saatu neuvoja yliopiston opinto- ja opetuspalveluista, mutta muuten varanto toimii käyttäjien omaehtoisen kehittämis-työn varassa ilman muodollista institutionaalista tukea tai rahoitusta.

Varantoon on koottu erilaisia opetusmenetelmäkuvaus- ja ohjeistuksia. Opetusmenetelmäosiossa kuvataan esimerkiksi eri tapoja käännösten tuntikäsittelyyn ja käännösteknologian käyttöön. Ohjeistuksia on laadittu muun muassa refleктоivan käännöskommentin kirjoittamisesta ja käännöksen vertaisarvioinnista. Jokaisessa

menetelmäkuvauksessa kerrotaan menetelmän tavoitteet, kuvataan menetelmän toteutus, kommentoidaan, minkä tason opiskelijoille tai kurssille menetelmä soveltuu, sekä esitetään mahdolliset muunnelmät (ks. kuva 1). Kuvauksissa ei suoraan viitata pedagogisiin teorioihin, mutta rakenne ohjaa käyttäjiä pohtimaan, mihin he opetusl- laan pyrkivät. Lisäksi monet menetelmät aktivoivat opiskelijoita tai ohjaavat heitä refleктоimaan toimintaansa ja perustuvat näin konstruktivistiselle oppimiskäsitykselle.

Varannon tavoitteena on auttaa käyttäjiä kehittämään omaa opetustaan ja tarjota vertaistukea. Käyttäjät voivat lisätä alustalle omia aineistojaan ja muokata tai kommentoida olemassa olevia kuvauksia. Konkareille varanto antaa mahdollisuuden pukea hiljainen tietonsa sanoiksi ja saada se kiertoon ja käyttöön. Uusille tulokkaille tai sijaisille, jotka vertaistukea ehkä eniten tarvitsevat, menetelmävaranto toimii perehdyttämisen välineenä. Sekä konkarit että tulokkaat voivat hakea varannosta vaihtelua opetusmenetelmiinsä. Kommentointimahdollisuus on tärkeä, koska sen avulla käyttäjät voivat jakaa kokemuksiaan ja kertoa, millaisissa tilanteissa jokin menetelmä toimi tai ei toiminut.

Tulokset

Huhtikuussa 2015 varannossa oli 44 menetelmäkuvauksia ja 13 muuta aineistoa, kuten käännöksen arviointikriteerit ja tiedonhakuohje. Käyttäjii oli tuolloin 50 eli noin puolet päätoimisista kääntämisen ja tulkkauksen opettajista. Arvio perustuu Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton Opettajien ja tutkijoiden jaoston jäsenmäärään, joka on tarkistettu jaoston puheenjohtajalta (Vik, 2015).

Varanto on herättänyt runsaasti kiinnostusta. Kuvauksia on työstetty kahdessa työpajassa, Suomen kääntäjien

ja tulkkien liiton Opettajien ja tutkijoiden jaoston syysseminaarissa elokuussa 2014 sekä Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumissa huhtikuussa 2015. Aloite työpajatyöskentelyyn tuli molemmissa tapauksissa varannon käyttäjiltä. Työpajoissa virtuaaliyhteisön jäsenet kohtaavat kasvokkain, mikä auttaa pitämään yllä kiinnostusta varantoa kohtaan (Matzat, 2013). Muuten käyttäjien aktiivisuutta on vaikea arvioida, koska sivulle ei teknisistä syistä saada kävijälaskuria. Ensimmäinen palautekysely on suunnitteilla.

Ylläpitäjät itse ovat kokeneet, että kuvausten kirjaaminen auttaa selvittämään itselle ja opiskelijoille eri harjoitusten tavoitteita. Oman opetuksen reflektointi auttaa sanallistamaan käytäntöjä ja oivalluksia, jotka muuten voisivat jäädä hiljaiseksi tiedoksi. Varannon käyttö on monipuolistanut omaa opetusta, ja eri opetusmenetelmien käyttö auttaa säätämään omaa työmäärää, sillä opetusmenetelmiä vaihtelemalla eri kurssien aiheuttamaa kuormitusta voi jakaa tasaisemmin.

Riskit ja sovellettavuus

Kokemukset aiemmista samantyyppisistä hankkeista viittaavat siihen, että merkittävimmiksi riskeiksi voivat muodostua käyttäjien sitouttaminen ja aktivointi. Esimerkiksi 2000-luvun lopulla perustetun Peda-muisti-tietopankin oli tarkoitus levittää yliopisto-opetuksen hyviä käytänteitä, mutta sivusto on nykyään poissa käytöstä. Myös kääntämisen ja tulkkauksen opetusmenetelmävarantoon ovat eniten menetelmiä lisänneet toistaiseksi ylläpitäjät itse.

Riskeistä huolimatta kirjoittajat ovat kokeneet varannon ylläpitämisen palkitsevaksi. Wiki-sivusto on ollut nopea rakentaa, ja ylläpitäminen vaatii vain vähän teknistä osaamista. Uskommekin, että vastaavasta varannosta voisi olla hyötyä myös muilla aloilla. Kehitystyön vauhdittamiseksi tarvitaan kuitenkin todennäköisesti aktiivinen ydinryhmä, jolla on hyvät kontaktit potentiaalisiiin käyttäjiin

eri yliopistoissa. Lisäksi ydinryhmän on tärkeää pystyä työstämään varantoa yhdessä ja kokea, että yhteistyö antaa uutta virtaa työhön. Näin virtuaalinen ammattiyhteisö voi vahvistaa yhteisöllisyyttä ja vertaistukea myös reaali-maailmassa.

Kirjoittajat ovat Itä-Suomen yliopiston Joensuun kampukselta. Minna Ruokonen toimii englannin kielen ja kääntämisen yliopistonlehtorina, Päivi Kuusi venäjän kielen ja kääntämisen yliopistolehtorina ja Anne Rautiainen saksan kielen ja kääntämisen yliopisto-opettajana.

LÄHTEET

- EMT expert group. (2009). *Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication*. Luettu 30.4.2015, http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_competences_translators_en.pdf
- Heikkinen, H. L. T., & Huttunen, R. (2008). Hiljainen tieto, mentorointi ja vertaistuki. Teoksessa A. Toom, J. Onnismäe, & A. Kajanto (toim.), *Hiljainen tieto. Tietämistä, toimimista, taitavuutta. Aikuiskasvatuksen 47. vuosikirja* (s. 203–220). Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Hofman, R. H., & Dijkstra, B. J. (2010). Effective teacher professionalization in networks? *Teaching and Teacher Education*, 26 (4), 1031–1040.
- Kelly, D. (2005). *A handbook for translator trainers. A guide to reflective practice*. Manchester: St. Jerome.
- Kiraly, D. (2000). *A social constructivist approach to translator education. Empowerment from theory to practice*. Manchester: St. Jerome.
- Lin, F., Lin, S., & Huang, T. (2008). Knowledge sharing and creation in a teachers' professional virtual community. *Computers & Education*, 50 (3), 742–756.
- Matzat, U. (2013). Do blended virtual learning communities enhance teachers' professional development more than purely virtual ones? A large scale empirical comparison. *Computers & Education*, 60 (1), 40–51.
- Paloniemi, S. (2008). Hiljaisen tiedon jakaminen työyhteisössä – työssä oppimisen rajapinnalla. Teoksessa A. Toom, J. Onnismäe, & A. Kajanto (toim.) *Hiljainen tieto. Tietämistä, toimimista, taitavuutta. Aikuiskasvatuksen 47. vuosikirja* (s. 255–274). Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Vik, G.-V. (2015). Sähköpostiviesti 13.10.2015.